

***Per-Åke Sandström - Hederstorpäre, underbar familjefar,
rallyförare, älskad make, sportsman och vänfast kamrat.***

Per-Åke Sandström med sin mamma Greta f Lalander

Hederstorpären Per-Åke Sandström avled vid 77 års ålder, den 16 augusti 2004 efter en tids sjukdom. Han begravdes i familjegraven i Töre den 1 september där hans far Lars-Börje, farfar Lars-Olof samt Per-Åke och hans hustru Dettes dotter Sonja låg begravda sedan tidigare.

Per-Åke ville gärna dela med sig av sitt liv, och berätta för släktföreningens tidning ”några rader”, som fanns på den tiden, men tyvärr hann jag inte träffa honom personligen - vi pratades vid per telefon. Men jag fick förmånen att träffa hans hustru Dette hemma hos sonen Håkan och hans fru Malou - en fantastisk sensommar dag i deras vackra miljö i Täby Kyrkby - några dagar efter begravningen och höra mer om honom. Det blev en mycket fin inramning till det ljusa minne som familjen har av Per-Åke. Dette visade underbara bilder från hennes och Per-Åkes liv, ett liv som varit fyllt av kärlek och med många glädjeämnen, men också med stor sorg.

Barna- och skolåren

Per-Åke, som är son till Greta Lalander och Lars-Börje Sandström, föddes i Stockholm 1927. Greta och Lars-Börje gifte sig en tid kort efter att Per-Åke fötts, men det äktenskapet höll inte många år och Per-Åke och Greta flyttade till hennes föräldrar Hanna och Per Lalander som då bodde i Luleå. Greta var nummer tre i en syskonskara på fyra. Ture och Karin var två, respektive ett år äldre och sedan föddes ”lillebror” Pelle dryga fem år efter henne. Det betydde att det endast var femton år åldersskillnad mellan honom och Per-Åke.

Greta träffade sedan Einar Lindberg, som då var föreståndare på den nyöppnade Lalanders Herrekipering i Skellefteå. Den öppnade 1 september 1931 som filial till AB H. Lalander, Greta och Einar gifte sig 1 maj 1932 och den 1 januari 1936 överlät bolaget filialen till Einar Lindberg. Han ändrade senare namnet till Lindbergs Herrekipering. Greta och Einar fick en son Rolf och en dotter Christina. Rolf omkom med hustrun Anna-Lisa och dottern Susanne i en bilolycka. Den äldre dottern Jeanette har stor familj - man, sex barn o barnbarn.

Per-Åke flyttade aldrig med sin mamma till Skellefteå, utan när Greta ville gifta om sig kom ett tydligt besked från hennes far Per: ”Om du väljer att gifta om dig så stannar Per-Åke hos oss!” Och så blev det. Greta valde att gifta sig. Per-Åke var då 5 år. Hanna och Per Lalander flyttade vid den här tidpunkten till Östersund. Mormor Hanna och morfar Pelle tog mycket väl hand om Per-Åke. Mormor Hanna visade verkligen att hon älskade honom - och hon hade tid med honom, något som hon kanske inte alltid haft med sina egna barn. Hon hade allt ifrån sin första anställning i affären i Malmberget och sedan genom hela äktenskapet med Per (de gifte sig 1903), vuxit allt mer in i affärsverksamheten. Hon var en skicklig affärskvinna och har stått som firmatecknare, varit den som förestått affärer och som efter Pers död blev ägare till affären i Östersund och fastigheten Prästgatan 30.

Året innan Hanna och Per öppnade Lalanders konfektionsaffär - den som blev starten till den framgångsrika verksamheten där - hade de köpt en tomt på Pers hemgård i Vikböle. Där uppförde de det hus som fortsatt finns i släktens ägo.

Per-Åke gick i skola en termin i Sigtuna, men började sedan på Lundsberg. Lundsberg var hans verkliga hem under många år och husmor på studenthemmet Björke var som en reservmamma till Per-Åke. På Lundsberg var han en av skolans bästa idrottare och deltog med framgång i skolungdomens SM i slalom. I skriften Lundsbergaren från 1947 kan man läsa att han var skolans bästa slalomåkare genom tiderna. Per-Åke var även troman på Björke, ett förtroendeuppdrag. Efter studenten flyttade han till Luleå, där han hade sin första anställning i en porslinsbutik hos Nils Klingvall. Hans intresse för bilar var stort redan då och efter en tid började han i bilbranschen. Bilbranschen kom sedan att bli hans liv - både affärsmässigt och privat. Per-Åke deltog som kartläsare till Helge Josefsson i Midnattssolsrallyt 1953 (bilden ovan) under den epok då Ce-Ge Hammarlund och Lennart Hyland tävlade. Ekipaget med startnummer 34 kom 1953 på 3:e plats i sin klass. Intresset för bilar delade han med mormor Hanna, hon tyckte om att bila med honom och när tillfälle gavs bad hon honom ”öka farten”.

Älskad make - familjefar

Dette och Per-Åke gifte sig den 2 januari 1954. Dette som egentligen är döpt till Ingrid, hette Nordström som ogift och hennes moster var Gullan Lalander, Pelles hustru. Dette var ofta hos Gullan och Pelle som ung, Gullan var som hennes extramamma. Det var också i Vikböle som Dette och Per-Åke träffades, hos Hanna och Per Lalander. Därifrån finns många härliga minnen, ett av de första är när Per-Åke tog så hög fart på den hängmatta där Dette låg, att den snurrade runt och hon trillade i marken. De var då bara i 10-13-årsåldern.

Samma år som de gifte sig föddes en dotter Sonja, som fick leva endast sex dygn. Sonja föddes med ett hjärtfel som man inte hade kunskap att åtgärda på den tiden. Året därpå fick de sonen Håkan som generöst bidragit till den här artikeln. Han utbildade sig till civilingenjör och är verksam inom IT-branschen. Håkan är gift med Malou som även hon är civilingenjör, och de har två barn Martin och Malin, som också är civilingenjörer – Håkan signalerar ☺.

Per-Åke var en person med ett ungt sinne och som trivdes när han fick vara med sin son och hans familj. Håkan minns sin far som en kamrat, det var en kompisrelation de två hade. De hade många gemensamma intressen inom olika sportaktiviteter som utförsäkning på skidor, ishockey och golf. Håkan minns när de tolkade med vessla över Åreskutan från Huså, och hur Per-Åke i dryga 60-årsåldern tog honom med på off-piståkning på andra sidan. De delade också intresset för bilar. Håkan har fört dessa intressen vidare till sina barn. Per-Åke vann det första klubbmästerskapen på Luleå GK 1958. Han och Ulf Tideman är omnämnda som två av grundarna, liksom hans moster och morbror. Hans kusin Per-Olof är den som är klubbens stjärna på olika sätt - hcp, design av klubbmärket, arkitekt bakom Björnens 9-hålsbana. Håkan och hans familj är aktiva golfare och både Martin och Malin har haft fina tävlingsframgångar på svensk nationell nivå för Täby GK.

Per-Åke var en person med höga ideal, för honom var det mycket viktigt med etik och moral - det gällde såväl i affärlivet som i det privata. Hans grundsyn var konservativ, men med ett modernt synsätt och det syns tydligt när man ser på alla fotografier att det var en mycket stilig, charmerande - och välklädd - man. Per-Åke var generös och bland sin omgivning känd som en gentleman. Han var noga med att leva som han lärde – hänsyn, hederlighet och hjälpsamhet var hans ledord. Det genomgående omdömet om Per-Åke är att han var en person som i alla sammanhang månade om familjen, och han vårdade sina nära och kära - höll alltid kontakt med sina vänner. När han visste att den tid han hade kvar att leva var begränsad, då ringde han runt till alla sina vänner och bekanta och samtalande, tackade dem för den tid de haft tillsammans, alla fina minnen och sade adjö. Det kunde av naturliga skäl bli timslånga samtal.

Familjen Sandström

Per-Åke och hans far Lars-Börje hade sällan kontakt. Lars-Börje gifte om sig och fick en ny familj. De bodde också långt ifrån varandra. Hans far dog redan 1947, då Per-Åke var 20 år, vilket blev en stor saknad hos Per-Åke, då han inte fick möjligheten att ta farväl av honom, eftersom han själv var i England vid det tillfället. Per-Åkes största sorg genom livet var att han bar med sig känslan av utanförskap, av att inte vara önskad. I kyrkboken står "Fader okänd" och när Hanna och Per ville adoptera honom så fick dom inte det. När hans mamma Greta flyttade till Östersund efter sin andra skilsmässa från Einar Lindberg i mitten på 1940-talet gick han på Lundsberg och sedan började han arbeta i Luleå och Boden. Per-Åkes syster Christina flyttade med till Östersund. Där bodde de i samma hus som Hanna, Gullan o Pelle.

Även om Per-Åke själv hade en tuff uppväxt hade han en speciell gåva att vara en omtänksam och kärleksfull far – kanske just därför, berättar hans son Håkan. För Håkan var Per-Åke inte bara en pappa, han var Håkans kompis och sist men inte minst var och är han än idag Håkans förebild i livet. När Per-Åke blivit sjuk och insett att han inte hade lång tid kvar berättar Håkan att han fick tillfälle att förmedla detta till Per-Åke: ”- Du är min pappa, min kompis och min förebild”, något som Håkan själv var tacksam för att fått tillfälle att säga till Per-Åke.

Per-Åke hade många fina minnen av sin farfar Lars-Olof Sandström, en person som han tyckte mycket om och som han respekterade. Lars-Olof, eller L-O som han kallades var en värmelänning från Ekshärad som flyttade till Norrbotten som skogsarbetare och gjorde en impone-

rande karriär som affärsman inom skog, skogsindustrin och bil- och lastbilsförsäljning i Norrbotten. Per-Åke besökte honom ända in i det sista då farfadern vårdades i Saltsjöbaden. Efter L-O's död kom åter känslan av att inte tillhöra släkten, då hans släktingar fasade ut honom i samband med arvskiftet, då behandlades han återigen som en inte fullvärdig släkting.

Lalandersläkten

Dette och Per-Åke är Hederstorpare. Det finns mycket i gästböckerna i Huså som minner om deras arbete där i olika sammanhang. Per-Åke förde arvet vidare efter sin morfar Per och morbror Pelle. Det var han som säkerställde att området öster om torpet röjdes upp, den mark som låg i träda. Han arbetade också tillsammans med dåvarande stugfogden och grannarna - Olle och Hildur Grönblad - med dränering och andra större arbeten. Det finns även foton där man ser det som Håkan bidrog med. Han var ofta med Dette och Per-Åke som tillbringade många veckor i Huså.

Som nämnts var det endast femton års åldersskillnad mellan Per-Åke och hans morbror Pelle. Den senare upplevde säkert många gånger att Per-Åke kom och tävlade om mamma/mormor Hannas gunst och det fanns en sorts hatkärlek mellan dem. Dette och Per-Åke, liksom Ulf Tideman försökte dock på alla sätt hjälpa Pelle den sista tiden han var i livet. De minns den tuffa flytten av Pelles tillhörigheter till en mindre lägenhet med blandade känslor.

Yrkeslivet

Per-Åke arbetade inom bilbranschen i stort sett under hela sitt liv. Karriären började i Luleå där han startade upp Sandströms Bil i Luleå AB som återförsäljare för Fiat. Fiat var dock inte rätt märke för Norrbottningarna så Per-Åke sadlade om till Mercedes och Philipsons. Därefter blev han regionchef på Svenska Volkswagen med ansvaret för övre Norrland 1966. 1968 blev han erbjuden att ta hand om södra Sverige för Svenska Volkswagen, ett erbjudande som han accepterade. Familjen flyttade då till Helsingborg, och Norrlandskusten byttes mot en utsikt över Öresund. Efter en tid fick Per-Åke erbjudande om att ta över ansvaret för British Leyland's filial i Malmö med ett 80-tal anställda, ett arbete som snart visade sig innehålla krav på stora nedskärningar. Där kom Per-Åkes värderingar och synsätt väl till pass och det hela kunde skötas "till belåtenhet" för de flesta som var berörda. Nedskärningarna drabbade snart även Per-Åke själv som nu i mitten av yrkeslivet stod utan anställning. Han fick då olika uppdrag, bland annat som utredare hos Philipsons i Stockholm och senare fick han anställning inom BMW, på Förenade Bil hos familjen Söderström i Malmö. Per-Åke verkade där från 1974 till sin pensionering 1990 som regionchef för södra Sverige.

Skåne och Spanien

Efter att familjen lämnat Luleå bodde de på några olika ställen i Helsingborg med omnejd. Första åren i en lägenhet på Tågaborg, sedan en villa direkt vid Öresunds strand nära Sofiero Slott, därefter på en flygel som tillhörde Rögge herrgård och familjen von Geijer. Där fick Dette utlopp för sitt trädgårdsintresse och hennes hav av narcisser - hon planterade 900 st! - kommer många fortfarande ihåg. Familjen flyttade sedan tillbaka till Helsingborg och till ett parhus ovanför Pålsjöbadet med en fantastisk utsikt över Öresund. I början av 1990-talet började Dette och Per-Åke att se sig om efter ett boende ännu längre söderut, åtminstone på vinterhalvåret. De hyrde först en lägenhet i Spanien och prövade sig fram, men sedan fick de tips om den lägenhet som de sedan köpte 1994. Den låg nära Marbella, i ett område där många svenskar bodde, och där fick de många nya vänner och bekanta. Golfspelet kompletterades med boule. Förutom värmen utomhus fanns där även en mänsklig värme och där fanns bougainvillea, mandelträd som blommade långt borta i bergen, hibiskus, apelsiner, jakaranda, magnolia, mimosa, eukalyptus, oliv, lime och citron för den trädgårdsälskande Dette. Mycket

av detta kunde också njutas från en rymlig terrass som hörde till lägenheten, där man hade en underbar utsikt.

Per-Åke och Dette trivdes båda med tillvaron i Spanien. Efter Per-Åkes bortgång 2004 bodde Dette kvar i Spanien på vintrarna fram till år 2012 då hon permanent flyttade tillbaka till Sverige på heltid och bosatte sig nära Håkan, Malou och barnbarnen i Näsby Park.

Den 24 april 2015 gick Dette bort och begravdes i familjegraven tillsammans med sin högt älskade Per-Åke på Töre kyrkogård i Norrbotten. Det var i Töre som Per-Åkes farfar L-O Sandström hade sitt sågverk och en fabrik som tillverkade Torex-plattan, en föregångare till spånplattan. Det var också i Töre som Dette hade sin första tjänst som folkskollärare.

Sammanställt efter samtal med de närmaste släktingarna av Birgitta Nordenman